

1. V otázke vzájomného pomeru domáceho a zahraničného odboja zaujala SNR zásadné stanovisko vo svojom jednomyseľnom plenárnom usnesení zo dňa 29. septembra 1944.² V tomto usnesení, ktoré delegácia SNR osobne predostrela prezidentovi a vláde ČSR v Londýne a ktoré pripojujeme, je z našej strany určený pomer medzi čs. vládou v Londýne a SNR. Podľa tohoto usnesenia SNR vykonáva, poťažne bude vykonávať celú zákonodarnú, vládnu a výkonnú moc na celom území Slovenska v jeho predmníchovských hraniciach, a to bez ohľadu na to, či jednotlivé časti Slovenska budú oslobodené vlastnými silami alebo spojeneckými armádami.

2. Nastalými zmenami mení sa funkcia a rozsah činnosti vládneho delegáta, pokiaľ ide o územie Slovenska. Vládneho delegáta, resp. člena vlády považujeme za prostredníka medzi SNR a prezidentom republiky a čs. vládou v Londýne, ako aj za prostredníka medzi SNR a veliteľstvom sovietskych vojsk podľa československo-sovietskej smluvy.

Vo všetkých otázkach, v ktorých podľa usnesenia SNR zo dňa 29. septembra 1944 by sme sa obracali na prezidenta republiky a čs. vládu, ako i vo všetkých otázkach, v ktorých vzájomné informovanie a spolupráca medzi činiteľmi domáceho a zahraničného odboja sú potrebné alebo želateľné, budeme sa obracať na vládneho delegáta, resp. člena vlády, ktorému za týmto účelom SNR zriadi a bude udržiavať kanceláriu pri svojom Predsedníctve.

3. Naužšiu spoluprácu vládneho delegáta a jeho politických poradcov so Slovenskou národnou radou si želáme a vítame a za tým účelom navrhujeme, aby sa vládny delegát, resp. člen vlády zúčastňoval pravidelne na zasadnutí Predsedníctva a Sboru povereníkov SNR a okrem toho spolu so svojimi politickými poradcami aby sa zúčastňoval plenárnych zasadnutí SNR.

4. Žiadame preto, aby v tomto smysle bol dekrét prezidenta republiky o vládnom delegátovi, pokiaľ ide o územie Slovenska, pozmenený.³

ASNR Bratislava. SNR 1944, príloha k zápisu o 9. plenárnej schůzi z 29. 9. 1944. Cykl. — Těž Slovenská národná rada, Bratislava 1949, str. 40—41.

[83]

1944, 18. říjen. Londýn. — *Návrh stanoviska skupiny československých socialistů k memorandu Slovenské národní rady.*¹ *Vedení národních socialistů hájí Benešovy nacionalistické názory na řešení otázky poměru Čechů a Slováků.*²

Vládní delegace pobývala na Slovensku celkem 16 dní, které byly vyplněny převážně politickými rozhovory s představiteli povstaleckého Slovenska. Členové delegace se podle svého stranicko-politického zaměření zúčastnili řady politických akcí a shromáždění, učinili řadu prohlášení pro tiskové orgány KSS a DS, navštívili sekretariát KSS a zúčastnili se velké recepce, kterou pro delegaci uspořádala Demokratická strana. Vládní delegát Němec, Benešův důvěrník Drtina i národní socialista Uhlíř byli neustále v radiotelegrafickém spojení s Londýnem, kam zasílali zprávy o svých dojmech a názorech na nejzávažnější otázky, které byly v popředí zájmu buržoazních kruhů čs. emigrace [srv. např. dokumenty čís. 85, 86 a 87, Drtinův radiogram citovaný v článku G. Husáka. K prvému výročí, *Nové slovo*, roč. II, 1945, č. 12—13 a Němcovu depeši z 23.10. 1944, uioženou v AÚD KSČ Bratislava, čís. přír. 5155/53].

Před odjezdem vládní delegace ze Slovenska byla učiněna ze strany Slovenské národní rady i vládní delegace opatření, aby byla i nadále zajištěna spolupráce mezi oběma orgány; viz pozn. 4 k dokumentu čís. 87.

² Dokument čís. 71.

³ Usnesení předsednictva SNR ze 16. 10. 1944 bylo zasláno na vědomí vládnímu delegátovi Fr. Němcovi (jeho stanovisko viz dokument čís. 87), prezidentu republiky (srv. odst. 5 částí I. dokumentu čís. 92 a doplněk k bodu d) obsažený v pozn. čís. 1 k tomuto dokumentu) a čs. vládě (srv. pozn. čís. 3 k dokumentu 90) a delegací SNR do Londýna.

¹ Slo o usnesení tajného pléna SNR z 29. 9. 1944 [viz dokument čís. 71], které s sebou do Londýna přivezla delegace SNR (srv. pozn. k dokumentu čís. 84). Stanovisko skupiny čs. socialistů bylo směrnici pro nár. soc. členy čs. vlády při projednávání usnesení SNR ve schůzi vlády dne 23. 10. 1944 (srv. dokument čís. 90 s pozn.).

1. Považujeme Slovenskou nár. radu především za povolanou politickou představitelku slovenského povstání proti Němcům. Její zjednodušené rozvrstvení ve dvě složky stejně početné slouží patrně šťastně jejímu revolučnímu účelu a je nepochybně i slibným nástupem k dalšímu vnitropolitickému vývoji na Slovensku. Prakticky je činnost Národní rady slovenské naplnění oné představy, kterou čs. vláda má o revoluční kompetenci oblastních lidových zastupitelstev, kde a dokud československá vláda, volené národní výbory a čs. úřady nemohou konati svoje povinnosti. Záleží-li Slov. nár. radě na tom, aby se ve svém memorandu představila jako orgán čs. vládě ne podřízený, ale koordinovaný, je to in camera neškodné — uškodit by mohla spíše polemika, která by zveřejněním tohoto stanoviska Slov. nár. rady autoritu čs. vlády v zahraničí snížila.

2. Účast strany na Slov. národní radě jsme z Londýna reklamovali jen po Uhlířově zprávě,³ že podle Šmidkova sdělení byla strana naše stejně jako strana ludová z této účasti vyloučena a to pokynem presidenta republiky. Toto nedorozumění je dnes vysvětleno. Postup obou někdejších nár. socialistů ve Slov. národní radě,⁴ zejména volba klubu, pro nějž se rozhodli, neprejudikuje vůli ani jejich, ale jistě neprejudikuje naše stanovisko a stanovisko strany doma k definitivnímu stranickému rozvrstvení ve vlasti.

3. Ve známé otázce o národní svébytnosti Slováků nebuď zapomenuto, že zdařilá snaha o vymanění Slováků z někdejší státní svrchovanosti uherské a o uznání státní svrchovanosti československé na versailleské mírové konferenci i ústavní listina československého státu byla podložena představou československé jednoty národní. Chtějí-li tedy dnes Slováci, jak také poselství Slovenské národní rady svědčí, žít a vyvíjeti se jako národ svébytný, od národa českého odlišný, nezbyvá, než aby se Češi a Slováci o všech politických důsledcích této skutečnosti nově dohodli. K sjednání takové dohody není ovšem na české straně nikdo oprávněn, dokud ho nezplnomocnil český národ, jako by k ní nebyl oprávněn nikdo na straně slovenské bez pověření národem slovenským. I když platnou československou ústavu může změnit jen československá legislativa společná, t. j. řádně zvolené československé Národní shromáždění, jest dnes zdostatek patrné, že není možné nové ústavní řešení jiné, než k jakému by přistoupila většina zástupců českých i většina zástupců slovenských, jak to ostatně od založení čs. Národního výboru v Paříži opětovně bylo povolányi autoritami československé zahraniční akce zdůrazněno.

4. Pojetí Československé republiky jako státu tří slovanských národů: Čechů, Slováků a Karpatských Ukrajinců nemůže však a nemá zastřít skutečnost, vyjádřenou už názvem republiky, že vzájemný národní vztah Čechů a Slováků i český a slovenský vztah k společnému státu je podstatně jiný, než vztah Čechů i Slováků ke Karpatským Ukrajincům, kteří se ostatně za svébytný národ nepovažovali ani ve své národní koncepci velkoruské ani ve své národní koncepci ukrajinské, jak zase i dosavadní i proponovaný název Podkarpatské země ukazuje. I jako dva národy svébytné spojuje Čechy a Slováky historicky, politicky i kulturně víc než jen slovanství.

5. Není-li k určování ústavních forem za dalšího trvání československého státu legitimována ani celá zahraniční akce, je-li k tomu povolán jen český a slovenský lid, směla by si v tom

² Tento dokument, jehož autorem byl dr. J. Stránský, byl typickým produktem čechoslovakistického postoje benešovské emigrace k řešení slovenské otázky. Z nejvýznamnějších bodů návrhu vyplývá zejména: 1. neochota dát ještě v zahraničí státnický závazek, že vztah Čechů a Slováků bude řešen na základě vzájemné rovnoprávnosti a uznání svébytnosti slovenského národa; 2. pokus řešit státoprávní a politickou stránku věci pouze zřízením jakési kulturní instituce, která by „kompetentně určovala, zda to nebo ono ustanovení v osnovaných zákonech mohlo by se dotýkati svébytnosti národního vědomí a svědomí, tak, že by k jeho platnosti bylo zapotřebí většiny českých i většiny slovenských zástupců.“

³ Slo o zprávu, odeslanou 1. 9. 1944 z Moskvy; viz pozn. čís. 2 k dokumentu čís. 86.

⁴ Jedním z nich byl dr. Josko. Jméno druhého býv. národního socialisty se nepodařilo zjistit.

tím méně osobovat nějaké separátní stanovisko zahraniční odnož jedné československé strany. Po této stránce může nám tedy jít jen o obecnou linii našeho postupu ve vládě a ve Státní radě, a i ta se může dodržovat jen s výhradou, že nijak neváže stranu doma. A zase nejde vůbec o uplatňování zřetelů stranických, ale o aplikaci národních ideálů, jimž naše strana chtěla sloužit, při řešení nových problémů. A tu tedy se odvažujeme tvrdit a míníme s hořejšími výhradami zastávat, že ani za předpokladu a při obecném uznání české a slovenské národní svébytnosti není důvodu, aby se ve společném státě Čechů a Slováků autonomistickým nebo dokonce federativním rozdělením vnitropolitický život zkomplikoval a aby demokratický proces legislativy, vlády a správy ztěžkopádněl, anebo aby se takovým rozdělením společný stát sám stal nutným a ustavičným zdrojem dalšího a pronikavějšího vývojového odlišení obou národů, které by nakonec i samu jednotu státu ohrozilo. Takové rozdělení, jehož se v minulosti domáhal slovenský nacionální radikalismus s výsledkem tak katastrofálním, mohlo by míti ospravedlnění jen v obavě, že národní svébytnost slovenská je za většinového vlivu českého neudržitelná. Tuto obavu však lze upokojiti dostatečnými zárukami i bez roztržení státu. Proti majorisování slovenského sebeurčení ve věcech personálních poskytne záruku potřebná míra místní, okresní a zemské samosprávy. Ta bude chrániti také slovenské sebeurčení hospodářské a může býti ještě doplněna zákonným ustanovením, že stát sám v dislokaci svého vlastního podnikání hospodářského a svého vlivu na podnikání soukromé musí se poměrně řídit celkovým pracovním, poplatným a kapitálovým příspěvkem zemských oblastí. Proti nebezpečí, že slovenský vývoj kulturní by byl křiven mocenským rozhodováním českých většin, bude zárukou potřebná míra autonomie ve věcech škol, věd a umění. Aby společné zákonodárství ani v jiných oborech nevnucovalo Slovensku životní formy a podmínky, přičítící se jeho národnímu založení a ustrojení, může býti utvořena zvláštní instituce, rázu spíše kulturního než politického, která by kompetentně určovala, zda to nebo ono ustanovení v osnovaných zákonech mohlo by se dotýkati svébytného národního vědomí a svědomí, tak že by k jeho platnosti bylo zapotřebí většiny českých i většiny slovenských zástupců. Nad tuto míru však bude asi požadavek dvojího zákonodárství ve státě Čechů a Slováků, buďsi ve formě dvou sněmů, buďsi ve formě dvou kurií na sněmě společném, odmítán každým, kdo nechce, aby neúspěšná unifikace zákonů za prvních dvou desetiletí československého státu byla teď korunována úspěšnou disjunkcí a pokračujícím odcizováním dvojího právního řádu.

AUD KSČ Praha, Fond 38, inv. j. 505, str. 163—175. Koncept.

[84]

1944, 18. říjen. Londýn. — *Rezoluce ke zprávě delegace Slovenské národní rady o přípravách, vzniku a průběhu Slovenského národního povstání, přijatá na mimořádné plenární schůzi Státní rady.*

Státna rada vypočula s velkým záujmom zprávy, ktoré jej podali členovia delegácie SNR a zástupca I. československej armády,¹ bojujúcej na Slovensku, o pripravách, vzniku a prie-

¹ K závěru o nutnosti vyslat delegaci k Benešovi a čs. vládě do Londýna dospělo předsednictvo SNR při projednávání depeše čs. vlády z 24. 9. 1944 (viz dokument čis. 68; srv. J. Lettrich, O Slovenskej narodnej rade, str. 35). Politickou platformou pro jednání delegace SNR stalo se usnesení tajného pléna SNR ze dne 29. 9. 1944 (viz dokument čis. 71). Písemné pověření z 30. 9. 1944, podepsané oběma předsedy SNR — Šrobárem a Šmídkem — ukládalo delegátům jako zplnomocněncům SNR, aby „československý odboj v Londýně, menovite prezidenta republiky, československou vládu a Štátnu radu informovali o domácem odboji, vysvětlili tento, ujasnili a prejednali vzájomné vzťahy domáceho a zahraničného odboja“ (AÚD KSČ Praha, f. 38, inv. j. 66, str. 100).

Delegace, složená z místopředsedů SNR L. Novomeského (KSS) a J. Ursínyho (DS) a doplněná o zástupce povstalecké armády pplk. M. Vesela (pověření SNR se však vztahovalo pouze na Novomeského a Ursínyho)